

Piata lod'

Az ötödik hajó

IRENÁT HAMARABB ELÉRTÉK a betegségek, a gyengeség és az öregség, mint a vele egykorúakat. Ez megnyirbálta a terveit és csúnya csorbát ejtett az önérzetén. Más asszonyok az ő korában be-bejártak közönségnek a tévébe, apró léptekkel szelték a város utcáit és olcsó hús után kajtattak. A vilamoson felgyúrték a blúzukat, és egész Pozsonynak megmutatták a gyatrán behagedt sebeket lecsüngő hasukon. Irena bezárkózott a lakásba, úgy bevackolta magát minden porcikájával a sérelmeibe, mint a paplanok közé. Magányosan szenvedett, és az összeesküvéseket bogozgatta, amiket a világ szólt ellene. Meglepte a néhány évbe sűrített, felgyorsult öregedés és a sűrítettség ellenére sem csökkenő fájdalom, ami nem esett szét kis, jelentéktelen fájdalommá. Felgyülemlett benne a keserűség, és nem tudta, hol történt a hiba. Ő, aki mindig mindent tudott. És hirtelenjében azt sem tudta, hogyan hívják.

A kerekesszéket elutasította. Azt hiszem, attól tartott – és joggal –, hogy teljesen felhagynánk a gondozásával, mivel jóval mozgékonyabb lenne, és azzal érvelnék, képes vagy rá, csináld meg magad. De meglehet, hogy aggodalmainak köze volt annak a tudatához, hogy a tolószékkel ismét egy szinttel lejjebb kerül, a horizont alá, és alulról lesz kénytelen az emberekre nézni, bele az orrlukáikba. Kerekeken guruló, beszélő, üres doboz lenne. Kerekesszékben talán még tíz évig is elélt volna. Úgy hiszem, Luciát is túlélte volna, mert a rossz emberek sokáig kitartanak, de ő egy rövidebb, ám egyenes tartású élet mellett döntött.

IRENA MEGHALT, és én sokáig nem tudtam hozzászokni az üres lakásunkhoz. Előtte mindig másokkal laktunk, kollégiumban, egy nyugdíjas hátsó szobájában, aki nem győzte egyedül fizetni a bérleti díjat, Lucia barátnőjének kozmetikai szalonjában a heverőn. Hazajöttem az iskolából, és senki nem volt otthon. Üres székek, vetetlen ágy, az asztalon üzenet vagy semmi. Sőt odáig fajult a dolog, hogy visszasírtam azt az időszakot, a hosszúra nyúlt egy évet, amikor együtt laktunk Irenával. Irena bosszantó és hatalmaskodó volt, úgy is mondhatnám, éléssel teli, az arca is szögletes volt, baltával vágott nyílásokkal. De elég volt becsukni az ajtót, és az ember nem látta, nem hallotta, mivel a balesete óta képtelen volt egymaga felállni.

Lucia nem dolgozott sokat, mert nem kellett drága albérletet fizetnie, és ezért nem voltunk megszorulva. Irenával pedig nem akadt sok gondunk. Elutasította a közös étkezéseket és azokat az ételeket, amikhez hozzáért a kezem vagy Lucia keze, hozzájuk sem ért, mivel tudta, hogy úgyis meg akarjuk mérgezni. Az ebédet zárjegyes ételhordóban hordtam neki az iskolai étkezdéinkből. Abból az étkezdéből, ahol valaha dolgozott. Háromnaponta segítettünk neki beülni a kádba, és időről időre elkísértük orvoshoz. Lucia mindent mechanikusan végzett, érdeklődés nélkül, csak és kizárólag a lakás megöröklése céljából. Felfoghatatlan, hogyan tudtunk úgy élni.

LUCIA. Hívj Luciának. Nem vagyok én vén tyúk, ismételte az anyám. Fokozatosan két egymástól független egységként kezdtünk el működni, én és Lucia.

Tíz-tizenegyes éves lehettem akkoriban, és képes voltam teljes mértékben gondoskodni önmagamról és a lakásról. Irena mellett elég sok mindent megtanultam, főleg főzni. Elmondta, mit vásároljak, ha palacsintát ebédelnék, én pedig követtem az utasításait. Az ágyához hordtam a mérőedényeket, a dobozokat és a fazekakat, ő pedig azt mondta, így rendben van, vagy még egy kanállal, vagy keverd össze. Soha nem vett magához semmi olyat, amit én készítettem, elég volt neki az étkezés ebéd és vacsorára kifli tejjel, a kiflit maga tépdeste bele a tányérjába, és egyenest a tetrapakból öntötte rá a tejet. Diadalmas mosollyal, hogy már megint nagyvonalúan kicselezte a megmérgezésére irányuló próbálkozásunkat.

Néha három-négy nap is eltelt anélkül, hogy találkoztam volna Luciával. Nem bírtam otthon ülni és várni rá, mert sosem tudta megmondani, mikor jön meg, és még ha tudta, akkor sem tartotta be a szavát. Inkább kint lődörögtem a szabadban, Lucia pedig mintha szándékosan éppen a távollétemben bukkant volna fel a lakásba. Pénzt hagyott az asztalon, egy-két napra valót, és az összeg alapján következtettem ki, mikor bukkan fel ismét. Vagy ételt hagyott műanyagzacskóban, és egy rövid üzenetet, egy tómondatot, hogy tudjam, szüksége van-e valamire a drogériából vagy az élelmiszerboltból. Gyakran elfelejtette kivenni az ételt a zacskóból, elfeledte vagy nem volt kedve hozzá, és aztán fel kellett törölnöm a szétolvadt vaját, összetapadt kiflit kellett ennem, és rothadásnak indult barackot hámoznom.

ÉJJJELENTE Lucia hirtelen fogta magát, felállt a kanapéról, kiöltözött és ki-sminkelte magát, vagy felkapott egy hosszú, kötött kardigánt övvel, ami eltakarta a hálóingét és a hiányzó melltartóját, és lelépett. Én a tévé előtt hevertem, vagy az ágyban, hanyatt fekvé, a kezem a fejem alatt, a plafont bámultam, és igyekeztem laza és nyugodt lenni. Megpróbáltam az iskolára gondolni, arra, hogy mit fogok csinálni másnap, igyekeztem elaludni. Ez az igyekezet és izzadt összpontosítás azonban hiábavalónak bizonyult, mert minden összefüggőbb gondolatomat megzavarták az ajtók mögül érkező hangok, amik az eszembe juttatták, hogy Lucia csendben készülődik valahová. Papucs nélkül, sötétben. A kardigánját vagy a kulcsait keresi, öltözködik, kézbe veszi a cipőjét és a fejét a válla közé húzva – mintha ez a testtartás tompíthatná az ajtó csapódását – becsukja és bezárja maga mögött az ajtót.

A kulcslyukban benne hagyja kívülről a törött pótkulcsát, hogy meg ne szökjek, és ne követhessem. Meztláb fut le a lépcsőn, hogy a szomszédok se szerezzenek róla tudomást, hogy megint szökésben van, és gyakran csak akkor veszi fel a cipőjét, amikor már nagyon messze jár, a pályaudvaron vagy az éjjel-nappaliban, vagy egyszerűen elfelejti felvenni. Cipőkkal a kezében lépdel, ösztönösen kerülgetve a pocsolókat és a szemetet. Párszor elfelejtette bezárni az ajtót, én pedig utána eredtem. Úgy ugráltam egyik árnyékból a másikba, mint a filmekben, csak hogy meggyőződjem róla, nem csinál semmi rosszat, csak jár, egyik lábát a másik elé rakva, mintha ez lenne élete értelme, mintha erre várt volna egész nap. Erre a minden rendszert nélkülöző sétára – bele a némaságba, a kimerültségbe, mindenfajta időjárási körülmények közt.

Rettenetes, hosszú éjszakák voltak ezek. Amikor elment és a lakás elmerült a csendben, az oldalamba fordultam, a fejemre húztam a paplant, hogy a sötétséget hívjam segítségül az elalvásba. Ha nem sikerült, felültem az ablakpárkányra és figyeltem az utat, nem pillantom-e meg hajlott alakját a hosszú, sötét kardigánban, ami gyászos lobogóként libegett utána. Ha észrevettem, kivártam, hogy tényleg betér-e a mi kapualjunkba, és aztán visszabújtam az ágyba és nyugodtan elaludtam, még mielőtt Lucia kihúzta volna a zárból a törött kulcsot.

Nem értettem őt, de nem haragudtam rá. Félttem. Nem kértem, hogy legyen otthon, hogy estéről estére mellettem üljön, nem vettem a szemére, hogy magamra hagy. Nem tudtam, más anyukák is így viselkednek-e. Csak valahol mélyen sejtettem, hogy másképp nem megy. Nem maradt más számomra, mint hogy megtanuljak együtt élni a félelemmel és a magánnyal, mint egy, a szív közvetlen közelébe beépített defibrillátorral. Elképzeltem, ahogy otthon ül, napokig és hónapokig, lélegzetvétel nélkül, sötétbe temetkezve, mint egy kabóca, iszogot, és rajtam tölti ki a haragját. Ez sokkal rosszabb lehetőségnek tűnt.

Igyekeztem a lehető legtöbb időt a szabadban tölteni, mert otthon csak a félig üres szobákban bámészkodhattam, lemérhettem lépteimmel a lakást,

KOMPANÍKOVÁ,
Monika
„Mantis”
Magyar Lettre
Internationale, 52

ami még mindig úgy nézett ki, mintha kirabolták volna. Maga volt a szomorú lakás. Valamilyen fontos változás közepette megakadt, kirabolt arc, ami nem képes sem hátra-, sem előrelépni, megmagyarázni, megnevezni, felszabadulni, kibontakozni. Igyekeztem megérteni őt, szeretni őt. Nem alkalmatlankodni. Jó tündérlélek ott lenni a közelében, ha véletlenül úgy döntene, hogy segítő kézre van szüksége.

OLYAN VOLT BESZÉLGETNI VELE, mint átkiabálni egy harmadik szobába egy nagy üres helyiségen keresztül. Mintha egy üres szoba, egy üreg és két fal állná útját beszélgetéseinknek. Hangja nagy távolságból érkezett, tompa és érthetetlen volt.

A KERT Irena örökségének részét képezte. A hagyatéki tárgyaláson megtudtuk, hogy Irena a forradalom után felfoghatatlan okokból megvásárolta a kertet, amit valamilyen Miletič nevű emigráns adott bérbe, egy parcellát valahol a vasútállomás felett a régi kertvárosban. Lucia érdeklődését kezdetben nem keltette fel, eszébe sem jutott, hogy megnézzze, ellenőrizze, milyen állapotban van, vagy gyümölcsözővé tegye. Csak egy újabb megoldandó problémát jelentett számára, egy további felesleges feladatot, aminek a végén nem garantáltak semmilyen konkrét nyereséget.

Irena halála után két évvel a szomszéd parcella tulajdonosa azzal a javaslattal kereste fel Luciát, hogy megveszi a kertet. Luciának elege volt a körvonalazódó problémákból, és be sem engedte a férfit a lakásba. Amikor azonban második, harmadik alkalommal is felkereste őt, Luciában felébredt a spekuláns, és úgy gondolta, hogy ha a szomszéd annyira meg akarja szerezni azt a parcellát, akkor kell ott valaminek lennie. Lefénymásolta a férfi kataszteri térképét, kezembe nyomott egy harapófogót és egy Irena után maradt kulcsosmot, és elküldött, hogy mérjem fel a helyzetet.

Annak ellenére, hogy a futólagos felmérés során nem találtam semmi olyasmit, ami pénzre tehető, Lucia kijelentette, hogy a világon semmiért nem váltik meg tőle. Akkor kezdtem el élni a másik életemet.

A NYARALÓ, a kert és a kopár szőlőhegy egy merőben eltérő világ részét képezte, mint a lakótelep és a málladozó stadion az unatkozó gyerekekkel. Zöldellő királyság volt, ahol csakis én uralkodtam, az én független, dédelgetett, istenített területem, sekély lelke számára oly nélkülözhetetlen. A rejtekhelyem volt, addig ismeretlen költészet és nyugalom árasztó hely. Valódi nyugalom, külsőt és belsőt. Mély belélegzés és kilélegzés. Minden belélegzés erő, minden kilélegzés megtisztulás. Csend. Illatok. Magasabb fű, mint jómagam. Képzeltések, amiket csak macskák, patkányok, nyestek és madarak zavartak meg, és néha a hajléktalanok, akik Kelet-Szlovákiából tartottak a fővárosba, a Vinohrady megállónál szálltak le, és elsőként az elhagyott kertekben álló faházak kerültek az útjukba.

A kerttel több mint húsz évig nem törődött senki. Jómagam világéletemben nem raktam semmit a földbe, ennek ellenére a kert termékeny és adakozó volt. A szomszéd rendszeresen átdobálta a kerítésen a kigazolt ágyásokból a hulladékot, látszólag halott tulipánhagymákat, eperindákat vagy szőlővnyigéket, amik megkapaszkodtak valamilyen gödröcskében és a túlélés mellett döntöttek. A kerítés közelében egy sor változatosabbnál változatosabb növény nőtt, eltökélten, hogy felveszik a harcot az ásóval, kivirágoznak és beérnek. Nőtt ott ribizli, csenevész, foltos egresek, amikről mindig korábban lepotyogtak a szemek, mintsem megértek volna, és szeder. Virágzott ott tulipán, róza és lila harangláb, és később, ősszel dália. A pléhtető alá szőlő és iszalag kúszott, hajtásaival megkapaszkodva az egykor ereszt tartó szögekben. Az ablakkeretből két préselt fémerme lógott, amiket a sínek közt találtam. Akkorák voltak, mint egy gyerektenyer, az egyik széle kissé horpadt és érdes. Lyukakat vertem beléjük szöggel, keresztülhúztam rajtuk egy zsinort és aztán az ablakon keresztül néztem, hogyan ütözkönek egymásnak a szélben, hogyan zörögnek és csillognak, amikor rájuk süt a nap.

A talaj felett húzódozó elektromos vezeték csak a két végén tartották a szomszéd kerítés odvas karóiba beszúrt, kettéágazó fabotok. A házikó előtt, kobraként felágaskodva, a fűből egy vízvezeték csatlakozója emelkedett ki.

Bent mindig tisztaságot tartottam, rendszeresen felsöpörtem a göröngyös linóleumot, a pokrócokat a házikó előtt poroltam ki. Ágy, szék, két polc, egyik tele játékokkal, a másikon – mint egy korabeli porcelán-kiállítás – az idők során elkallódott, hiányos készletekből fennmaradt csészék és poharak, serpenyők, evőkanál és evőkészlet csillogott. A laminált burkoláson

a lyukakat plakátokkal ragasztottam le, a sebeket ragasztószalaggal vagy falécekkel gyógyítottam. Az ajtó mögött egy falnak támasztott légpuska állt töltények nélkül, épp megfelelt a kis szemtelenkedő kölkök megrémisztésére, akik a kerítések mögött ólálkodtak, hogy felmérjék, honnan mit lehetne lenyúlni. A sarokban háromlábú öntöttvas kályha állt, egy titokzatos tárgy, aminek funkciója sokáig elkerülte a figyelmem. Míg ki nem szóródott belőle néhány maréknyi hamu. A kályhán egy zseblámpa, egy rozsdás kés, gyufa és néhány mécses hevert. Ezek a tárgyak szolgáltak a védelmemre a pszichopáták, a részeg hajléktalanok, a betörők, a drótosok és a zsákos emberek ellen. Mert nem mindig sütött a nap és csiripeltek a madarak. Előfordult, hogy a kertben elkapott az eső vagy meglepett a sötét, kint süvített a szél és nyikorogtak a fák, a tetőre éretlen almák hulltak, a laminált burkolat alatt egerrek motoztak, és én mégiscsak egy lakótelepi gyerek voltam, aki legfeljebb a szennyvízcsővekben az összes emeleten keresztülzubogó víz hangját ismeri, meg a cipők kopogását a folyosón.

A KÜLSŐLEG KÉK SZÍNŰ, fehér zsalugáteres házikó úgy festett, mint egy kis gőzhajó, amit elnyelt a fűtenger. Kék volt belülről is, kék volt a szék és az ágy, kék volt egykor a kerítés és az ösvényt jelző kövek is. Miletič bizonyára nagy mennyiségű kék festékhez jutott valamikor, és így mindent, amit az évek során le kellett festeni, kékre festett. Az ösvényt benőtte a fű, de az eső mosta, mélyedésekben megbúvó, még mindig fénylően égszínkék kövek az egész kert területén szétszóródtak. Akkor megesküdttem volna rá, hogy saját maguk juttatták át magukat a kertbe, titokzatos, természetfeletti erőtlől hajtva. Mert földi hatalomnak nem lehetett oka arra, hogy átgörögse őket. Ez volt az én kis kerti rejtélyem.

KERTI PÁRNÁIM puhaságával ellentétben minden hazatértemkor lift nélküli ötemeletes panelház magasodott előttem szürke négyszögekből szőtt pokrócként, azonos ritmusban villogó ablakokkal. Mintha minden lakónak azonos stílusa és hangulata lett volna, mivel kivétel nélkül szinte mindig ugyanazt nézték éjjel egy óráig, valamilyen könnyfakasztó műsort, amiről aztán a szomszédasszonyok az ajtóknál vagy az ablakokon kihajolva diskurálhattak.

Egyes balkonokat beüvegeztek, másokat műanyagba vagy hullámpalába csomagoltak, muskátlit akasztottak rájuk, meg nedves szőnyegeteket, amikből a víz rácsöpögött a muskátlikra. Már távolról nyilvánvaló volt, hogy ebben a skatulyában mindenki a saját életét éli, és nem működik együtt, nem harcol és nem alkudozik a környezetével.

A kert és a panelház felett egy és ugyanaz az ég húzódozott, rózsaszínes, tiszta, végtelen. Ennek köszönhetően mindig tudtam, hogy csak egy életet élünk, hogy a kert és a lakás között nem létezik határvonal. Sem az én életem és más emberek élete között. Az égnek köszönhetően tudtam, hogy ez az egy élet nem játszható le újra, mint egy film a dvd-n.

A KERTBŐL tizenöt-húsz perc alatt jutottam haza. Egész úton a nemrégiben elföldelt döglött kandúr járt az eszemben, de elég volt megpillantanom a panelházunkat, és a nyomorult kandúr abbahagyta a fejében a nyávogást.

Amikor a bejárati ajtóhoz értem, kevés hang szűrődött ki, reklám, kutyaugatás, mixer és hangos beszélgetés, amit megpróbáltam kihámozni. Nyolc óra lehetett, kezdődtek a kórházi sorozatok. Egy nyitott ablak mögött paradugó pukkant és valami egy pohárba csordult. Zsebre tett kézzel nekidőltem az ajtónak és teljes testsúlyommal nekitámaszkodtam – mint más gyerekek, akik az egyszerű feladatokhoz bonyolult viszonyulnak –, és míg a súlyos ajtó engedelmkedett, rádöbentem, hogy egyes egyedül vagyok kint. Sehoh nem játszottak már gyerekek, sőt valahova behúzódott az a fiúbagázs is a szomszéd házból, amelyik a környéken garázdálkodott sötétedés után és tanítás alatt is. Az utolsó voltam, és egyes egyedül. Senki nem kísért el, senkitől nem búcsúztam, tulajdonképpen senkivel sem váltottam szót egész nap. Hirtelen magányosnak éreztem magam. Az érzés mély volt és hideg, és egy vastag falú edény tartalmát juttatta eszembe. Én voltam az edény, csordultig tele magánnyal.

Eszembe jutott, amikor az egész osztályunk kiruccant az aquaparkba, és egyedül nekem mondta az anyukám, hogy a kádban is megfürödhettek.

(regényrészlet)

PÉNYES TÍMEA FORDÍTÁSA